

Tillgänglighet i Gamla stan i Borgå

Diskussionstillfälle på huvudbibliotekets scen den 25 april 2024 kl. 17. Knappt 30 deltagare förutom arrangörerna och två teckenspråkstolkare var närvarande. Diskussionen ordnades i samarbete med Borgå stads handikappråd och delaktighetskoordinator Maija Eklöf.

Särskilt inbjudna deltagare var Anton Frankenhaeuser och Päivi Dietrich, ordförande för föreningarna Invånarna i Gamla Borgå och Köpmannaföreningen i Gamla Borgå, Johanna Hätönen, representant för Invalidförbundet, Jarkko Lyytinen, stadsplaneringschef i Borgå, Borgå Turistguidernas representant Tytti Mäntyoja, och Iina Wahlström, representant för Borgå museum. Diskussionen modererades av redaktör och författare Mikael Crawford (senare: facilitator) enligt Dialogpaus-metodens principer. Anteckningar fördes och redigerades av projektkoordinatorn Tomi Lassi.

Nedan finns en så exakt som möjligt utskrift av hela diskussionen (på finska). Först en AI-genererad, verifierad sammanfattning av det hela:

- Diskussionen fokuserade på tillgängligheten i den historiska miljön, särskilt i Gamla Borgå. Visby kyrka som exempel på en tillgänglig lösning fungerade som inspiration, och den planerade tillgängliga lekplatsen på västra åstranden i Borgå nämndes också. Det fördes också en diskussion om vilka områden som utgör Gamla stan och hur empirekvarteren förhåller sig till den.
- Tillgänglighetsutmaningarna i Gamla Borgå är många: smala gator, trånga byggnader och gamla kullerstensgator gör det svårt att ta sig fram. Handikapprådets och andra aktörers roll för att främja tillgängligheten lyftes fram, men utmaningar som nämndes var bland annat brist på finansiering och att upprätthålla estetiken i en historisk miljö.
- Förslag och lösningar som togs upp var: kartläggning av tillgängligheten, samarbete mellan olika aktörer, lägga till tillgänglighetsinformation på kartor och i turistinformation, anordna en temahelg eller -vecka för att utforma tillfälliga lösningar. Information på lättläst språk och med bilder samt främjande av användning av induktionsslingor nämndes också.
- I debatten framkom att tillgängligheten är en viktig faktor för turismen och att det krävs både tekniska och ekonomiska lösningar för att förbättra den. Deltagarna betonade vikten av samarbete och praktiska åtgärder för att förbättra tillgängligheten i Gamla Borgå.

Keskustelun litterointi

Erikseen nimettyjen asiantuntijoiden puheenvuorot:

JA = Johanna Aaltonen

AF = Anton Frankenhaeuser

JL = Jarkko Lyytinen

IW = Iina Wahlström

PD = Päivi Dietrich

TM = Tytti Mäntyoja

JH = Johanna Hätönen

Fasilitaattori esitteli Erätauko-menetelmän periaatteet ja keskustelun kulkua: paikalla on monikielinen joukko ihmisiä ja tulkkausta tehdään sen mukaan kuin tarvetta ilmenee, mielellään muiden osallistujien toimesta.

Invalidiliiton edustaja Johanna Hätönen aloitti lyhyellä alustuspuheenvuorolla esteettömyydestä. Toisin kuin monessa muussa kielessä, suomessa käytetään kahta hieman erimerkityksistä sanaa tästä aihepiiristä puhuttaessa: esteettömyys ja saavutettavuus. Esteettömyydellä tarkoitetaan usein puhtaasti fyysisen ympäristön ilmiöitä: kynnyksiä, portaita jne. Saavutettavuus on laajempi käsite, jossa viimeistään huomioidaan myös psyykkiset tekijät. Ihmisen kokemus jostain tilasta tai informaation saavutettavuudesta voi olla jossain määrin subjektiivista, mutta on myös yleisiä ja tutkimukseen perustuvia asioita, jotka voidaan ottaa tilojen suunnittelussa huomioon. On myös huomioitava erilaiset aistirajoitteet mm. opasteissa, selkokieli, yleinen ymmärrettävyys. Lisäksi on tunnistettava sosiaalinen esteettömyys: me kaikki voimme vaikuttaa sen toteutumiseen.

[Fasilitaattori pyytää vammaisneuvoston puheenjohtaja Johanna Aaltosta kertomaan kokemuksestaan Visbyn kirkosta. Johanna oli jakanut järjestäjille tästä valokuvan tahtuman järjestäjien kesken ennen tilaisuutta.]

JA: Visbyn kirkossa oli todella tyylikkäästi toteutettu hissi apsikseen vievien portaiden kohdalla. Silloin kun se ei ole käytössä, siitä näkyy vain luukku lattiassa ja kirkon muuhun sisustukseen sopeutettu kaide. Apuväline on siis toteutettu ilman minkäänlaista ristiriitaa vanhan kirkon historiallisen tyylin kanssa. Tämä oli silmiä avaava kokemus. Kuuleman mukaan Porvoon Länsirannalle on tulossa esteetön leikkipuisto. Näitä ei

Tästä haluamme puhua – Det här vill vi tala om

www.porvoo.fi/tasta-haluamme-puhua - www.borga.fi/det-har-vill-vi-tala-om

Suomessa montaa ole, eli tässä on mahdollisuus houkutella aivan uutta matkailijapotentiaalia Porvooseen.

1. keskustelija: [Viitaten keskustelun otsikkoon:] Mitä tarkoitetaan Vanhalla Porvoolla, kuuluvatko siihen myös esimerkiksi empirekorttelit?

Fasilitaattori: Kysytäänpä tätä Vanhan Porvoon asukasyhdistyksen puheenjohtajalta.

AF: Vanha Porvoo on tarkasti rajattu kaupunginosa, joka on suojeltu sellaisena. Tähän määritelmään empirekaupunki ei kuulu.

JL: Empirekaupunginosalla on omat rajauksensa, ja sielläkin on paljon suojeltuja kohteita.

[*Fasilitaattori kysyy suoraan kaupunkisuunnittelun päälliköltä: miten kaupunki ottaa kantaa tähän aiheeseen, mitä on ehkä suunnitteilla esteettömyyden edistämiseksi?*]

JL: Kaupunkisuunnittelu on lähinnä lausuntojen antaja rakennuslupaprosesseissa ja kaupunki-infran rakentaessa katuja yms. Vanhan Porvoon osalta tärkeä rooli on myös Vanhan Porvoon rakennuslupatoimikunnalla (Vapora). On huolehdittava lakisääteisistä asioista, mutta esimerkiksi talosuunnittelussa ahtaassa kaupunginosassa luiska etuovelle voi olla mahdoton toteuttaa. Silloin etsitään vaihtoehtoisia ratkaisua, esimerkiksi toisen sisäänkäynnin hyödyntämistä tms.

Mainitut kaupungin toimielimet voivat vaikuttaa asioihin lähinnä uudisrakentamisen ja muutostöiden kohdalla. Jos esimerkiksi Vanhassa Porvoossa toimiva ravintola ei halua tehdä rakennukseen muutostöitä, sen ei tarvitse tehdä lupa-anomuksia eikä siten mitään parannuksia myöskään esteettömyyteen tapahdu. Vanhan Porvoon uudet valaisimet ovat hyvä esimerkki siitä, millaisia haasteita syntyy, kun jotain uutta halutaan ottaa käyttöön tässä historiallisessa ympäristössä. Kaupungin yleinen periaate on toki, että kaikki asukkaat ovat samanarvoisia ja kaikilla on oikeus päästä liikkumaan.

Keskustelija 1: Asun itse Vanhassa Porvoossa. Näen, millainen haaste ikääntyvä väestö on matkailulle: vanhat ihmiset tarvitsevat esteettömyyttä. Jos esimerkiksi ravintola ei ole riittävän esteetön vain parille ihmiselle yli 20 hengen ryhmästä, koko ryhmä jättää menemättä sinne. Sama koskee koko Vanhaa Porvoota. Esimerkiksi Kirkkokadun ja kirkon pihan kiveystöissä tämä on pyritty huomioimaan jo aikanaan: mukulakivien keskelle on rakennettu ”polkuja” sileämmistä kivistä.

Vammaisneuvoston edustaja: Tämä keskustelu oli minun ideani. Ehdotus esimerkiksi museotorille: rakennetaan mm. pyörätuolille riittävän leveät kulkuväylät, keskelle voi jättää mukulakiviä. Sama koskee kirkon takaista pysäköintipaikkaa ja Kirkkomäkeä.

Yksi ongelma on kaiteiden puute: tarvittaisiin jotain, mihin tukeutua. Kun tällaista yritti ehdottaa, ”heti pantiin hanttiin, esteettömyysmuutoksia ei kuulemma täällä tehdä”.

Terveisiä myös museolle: ihmiset käyttävät tätä kaupunkia, ei voi aina noudattaa vain museon kantaa muutoksiin.

2. vammaisneuvoston edustaja, tulkin kautta: Porvoossa on esimerkiksi Suomen ensimmäinen kuurojen koulu, nähtävyys jota moni ei tunne. Se on todella vaikeasti saavutettava.

Fasilitaattori: Eikö olekin ironista?

Edellinen puhuja jatkaa: Jos puhutaan kaupungin omistamista kiinteistöistä, silloin toimitiloilla olisi velvollisuus toimia jotta niistä saataisiin esteettömiä.

AF: Edellä mainittu kiinteistö on yksityisessä omistuksessa.

Yleisöstä: Entä katualue, jolla se sijaitsee?

JL: Olen ollut mukana esteettömyyskävelyllä, ne ovat hyödyllisiä. Visbyn esimerkki on hyvä, mutta toki tällaiset ovat aina kustannuskysymyksiä. Ja miten voisimme velvoittaa yksityisen liikkeenharjoittajan tällaisiin kustannuksiin?

Toive: Porvoossa olevista ongelmallisista kohteista voisi tehdä listauksen, jonka pohjalta kohteita kehitettäisiin yhteistyössä.

JA: Vammaisneuvosto ei ole järjestänyt esteettömyyskävelyä Vanhassa Porvoossa, mutta sellaisen voisi kyllä järjestää.

IW: Olen tuore työntekijä Porvoon museossa, en pysty peilaamaan vanhoja keskusteluja. Porvoon museolla on Itä-Uudenmaan alueellisena vastuumuseona viranomaistehtävä, mutta **museo ei yksinään päätä asioista** myöskään Vanhassa Porvoossa. Museo on paitsi viranomainen, myös toimija Vanhassa Porvoossa. On totta, että museon toimipisteisiin on vaikea päästä eli kehittämistä tarvitaan. Tilannetta pyritään parantamaan. Museon seuraava hanke on kohtaamispaikka Vanhan raatihuoneen katutasossa. Museo pyrkii tarjoamaan hyvää informaatiota, jotta mahdollisimman tarkkaan on tiedossa, mitä rajoitteita mm. liikkumiselle on missäkin.

”Asukas Koulukujalta”: Koulukujalla virtaa turisteja, myös talvella. Siellä on kyltti ”ei talvikunnossapitoa” ja tämähän on este!

2. keskustelija: Vanha Porvoo on kansallinen arvokohde; onko tehty systemaattista kartoitusta sen esteettömyydestä? Omakotitalon omistajana tiedän, että kaikki remontointi on kallista. Vanha Porvoo on matkailuvaltti; olisiko alueen asukkailla ja yrittäjillä mahdollisuutta saada avustuksia saavutettavuuden parantamiseksi?

Entinen vammaisneuvoston jäsen: Eräskin esteettömyyskartoitusta tehtiin joskus opinnäytetyönä. Silloinkaan ei ollut rahaa mihinkään. Kartoitusta voisi taas tehdä, se nostaisi myös tätä aihetta paremmin esille. Esteettömyystieto pitäisi saada mukaan karttoihin ja muuhun matkailijatiedotukseen; onko tällaista tekeillä?

PD (Vanhan Porvoon kauppiasyhdistyksen pj): Olen kuullut huhua, että Visit Porvoolla olisi vireillä tällaista karttainformaation tuottamista.

Vanhan Porvoon rakennukset ovat usein ahtaita, niihin on vaikea tehdä

Tästä haluamme puhua – Det här vill vi tala om

www.porvoo.fi/tasta-haluamme-puhua - www.borga.fi/det-har-vill-vi-tala-om

esteettömyysratkaisuja. Pieniä hyviä ideoita ja ratkaisuja esteettömyyden parantamiseksi löytyy. Hyviä esimerkkejä löytyy Runo-hotellista, Simolinin talosta, Amarillosta ja sillan alla olevasta yleisestä wc:stä.

JL: Opinnäytetyön teettäminen on hyvä idea. Katujen kunnossapidosta kannattaa olla yhteydessä kaupunki-infraan. Jos jokin lumivalli on ”väärässä paikassa”, siihen on varmaankin joku tekninen syy – mutta asia voi olla ratkaistavissa toisinkin.

Rakennuslupa-asioissa yleiset määräykset ovat tiukentuneet esteettömyyden hyväksi; tilanne paranee hanke ja lupa kerrallaan, mutta toki ratkaisut vaativat rahaa. Yleensä on löytynyt tyydyttävä ratkaisu, eikä museon kanta ole ollut esteenä. Onko vammaisneuvostolta pyydetty lausuntoja mm. katuhankkeisiin?

AF: Kaupungin suunnittelupäällikkö voisi vastata näihin kysymyksiin, mutta hän on valitettavasti estynyt, piti olla tänään täällä.

Oman kokemuksen mukaan hankkeissa raha loppuu nopeasti. Erästäkin katua kunnostettaessa tulivat vastaan pilaantuneet maa-ainekset, joiden vaihtaminen maksoi paljon ja hanke eteni vain muutamia metrejä. Joskus on sellainenkin tuntuma, ettei tahtotilaa tämän asian parantamiseen ole.

Fasilitaattori: Jotkut esteettömyysratkaisut eivät ole esteettisiä (esimerkiksi metalliritilät historiallisessa ympäristössä); eikö näitä voisi rakentaa kauniisti? Ehkä me porvoalaiset emme osaa arvostaa tätä ympäristöä, tarvitaan ulkopuoliset kaverit kertomaan sen arvosta. Jos joskus näitä ratkaisuja toteutettaisiin kauniisti, ne olisivat tulevaisuudessa nähtävyyksiä: ”Tällaista osattiin tehdä Porvoossa jo vuonna 2026!”

TM: Toimin Porvoossa oppaana, mutta siviiliammattilani olen lupa-arkkitehti Sipoossa. Toivottavasti meidän ei tarvitse koskaan hävetä Vanhan Porvoon esteettistä puolta! Toimijat täällä ovat suhteellisen pieniä (oppaat, Porvoo Tours, yrittäjät jne.) Eräskin esteetön ratkaisu on ihailta Vanhaa Porvoota joen toiselta puolelta, bussista käsin! Järjestämme myös kierroksia näkö- ja kuulovammaisille.

Fasilitaattori: Paljonko opastusten tilaajat kysyvät esteettömyysasioista?

TM: Taidan olla liian uusi opas vastaamaan tähän. Toki nämä asiat pyritään aina huomioimaan.

JA: Museolle: kun esteettömyysasia on tunnistettu, vammaisneuvostolta voi pyytää asiantuntija-apua ja yhteistyötä kehitystyöhön. Samat terveiset kaupunkisuunnittelulle.

Sillan alla oleva yleinen wc on saanut paljon kehuja, mutta ravintoloiden pienet kopit ovat silti ongelma: ei ravintolasta lähdetä sillan alle ”asioille”. Rakennusmääräysten mukaan,

jos asiakaspaikkoja on vähän, määräykset **eivät velvoita** inva-wc:n toteuttamiseen, mutta toki niitä voi toteuttaa myös vapaaehtoisesti.

JL: Kuntatalon jatkosuunnitelmissa voitaisiin tarvita yhteistyötä, haasteita on. Kaupunkinfraan kannattaa olla aktiivisesti yhteydessä epäkohdista.

JA: Työpaikoilla kannattaa huomioida, että myös vammainen voi olla tuleva työntekijä.

3. keskustelija: ”Ei talvikunnossapitoa” -kyltti laitetaan paikkoihin, jotka olisivat **hankalia** pitää kunnossa. Tämä on vastuun välttelyä. Yksi ongelma on katujen ja kulkuväylien kupera muoto. Aiempi ehdotus esteettömyystietojen lisäämisestä karttoihin on hyvä, mutta tiedon täytyy olla **hyvin tarkkaa**; kaikille esteetöntä ei olekaan.

4. keskustelija: En edusta täällä ketään, osuin sattumalta paikalle. Mutta työskentelen kyllä vammaisten kanssa. Oma kokemus on, että Vanhan Porvoon putiikkeihin ei päässyt sisälle; voisiko toimintaa tuoda myös liikkeen ulkopuolelle? Karttainfo on hyvä idea. Esteettömyys on myös vetovoimatekijä.

Fasilitaattori: Otan koppia tästä puheenvuorosta: olisiko tämä asia, missä kapitalismi toimii? Asiat ovat vaikeita ja kalliita, mutta miten olisi jos järjestettäisiin esimerkiksi yhteinen teemaviikonloppu? Siellä olisi avustajia saatavilla yms.? Parannettaisiin esteettömyyttä hetkellisesti, mainostettaisiin sitä hyvin etukäteen. Tällaisessa tapahtumassa väliaikaiset ratkaisut voivat olla rumiakin, koska ne eivät jää pysyviksi.

JH: Esteettömyydestä viestittäminen on jo suuri teko esteettömyyden hyväksi. Esteetön sanan käyttö on kuitenkin iso lupaus, ja sitä yritetään jonkin verran suitsia. Suositaan mieluummin tarkkoja tietoja esteellisyyseikoista, jotta jokainen voi itse arvioida, onko paikka itselle mahdollinen. Matkailija ei tule Porvooseen sillan alla olevan wc:n takia, mutta se on **mahdollistava** asia.

On myös muistettava rakennetun ympäristön historiallinen kerroksellisuus: nyt rakennettava luiska on tulevaisuudessa osa näitä kerrostumia. Luiska voidaan rakentaa vanhan näköiseksi, mutta voidaan myös valita rakentaa aivan siitä erottuvalla tavalla mutta silti tyylikkäästi.

Yhteistyöllä kannattaa edetä, ei syytelemällä esimerkiksi museota. Tarvitaan dialogia siitä, miten voimme parantaa saavutettavuutta. Invalidiliitolta on paljon kysytty jonkinlaista sertifikaattia esteettömyydestä, sosiaalisesta kestävyydestä jne. Sellaista ei ole olemassa, mutta on ”Yhdenvertaista palvelua kaikille” -merkki, kannattaa tutkia!

[<https://www.invalidiliitto.fi/invalidiliitto/palvelut-yrityksille-ja-yhteisolle/yhdenvertaista-palvelua-kaikille>]

PD: Vanhan Porvoon putiikkien palveluista: niiden vahvuus on, että kyseessä ovat pienet (yksin)yritykset, kyllä kaikkia halutaan palvella! Myös kadulle, milloin se vain on mahdollista käytännössä.

IW: Museolaisena olen kokenut, että apua on aina saanut kun sitä on osannut pyytää. Toki usein reaktio voi myös olla ”kädet pystyyn”. Ideoita pieniin muutoksiin kannattaa jakaa, niihin ei museolla yleensä ole mitään huomautettavaa.

Isoa keskustelua vanhan säilyttämisestä on aina käyty, eikä vain Porvoossa. Myös esimerkiksi luontoarvojen säilyttämisestä: mihin luonnon kehittyminen pitäisi ”pysäyttää”? Sama

koskee kulttuurin kehittymistä: jos kaupungissa asutaan, kehitystä on tapahduttava - **mutta** jotain on myös suojeltava, jotta omaleimaisuus säilytetään.

Vammaisneuvoston edustaja: [Porvoon keskusta-aluetta kiertävää] Rinkeli-bussia on kehitettävä. Tarvittaisiin myös selkokielistä informaatiota jne. Meillä on myös joskus ideoitu, että osassa vuoroista voisi olla opas mukana. Tätä ei ole vielä ehdotettu kaupungille.

JL: Teemaviikonloppu on kiehtova ajatus, silloin voisi **testata** asioita väliaikaisesti. Pysyvä ratkaisu on usein hyvin järeä. Testausta pitäisi tehdä kokemusasiantuntijoiden kanssa. Hyviä ratkaisuja on löydettävissä, niihin tarvitaan oikeat materiaalit ja **asiantuntemusta**.

2. vammaisneuvoston edustaja: Useissa paikoissa, esimerkiksi kirkossa, on induktiosilmukka, mutta sitä ei paljon mainosteta esimerkiksi kaupungin nettisivulla. Haaga-Heliasta on muuten vuonna 2022 ilmestynyt opas Porvoon esteettömyydestä matkailijoille.

5. keskustelija, ennen sosiaalilautakunnan jäsen: Aikanaan silloisten viranhaltijoiden kanssa vammaisneuvosto teki esteettömyyskävelyn. Minne sen tulokset ovat jääneet?

JA: Muistan tuon, mielestäni se ei ollut kovin hyvä selvitys. On jäänyt kaupungin haltuun. Hyvinvointikoordinaattorin kanssa on sovittu, että jatketaan asiaa keskustelemalla. Moni asia on edennytkin, jotkin asiat eivät etene ikinä...

6. keskustelija: Teemaviikonloppu tai -viikko on hieno idea! Voisiko esteettömyysratkaisuja myyvät yritykset saada mukaan, esimerkiksi kokeilemaan prototyyppejä?

JA: On myös muistettava kielellinen saavutettavuus! Kieliä on monia, mukaan lukien viittomakielet, selkokieli jne. Tämä olisi huomioitava kylteissä, esitteissä, oppaiden tilaustiedoissa jne. Kannattaa myös muistaa kuvallinen ilmaisu!

2. vammaisneuvoston edustaja, tulkin kautta: Aina se selkokieli ei riitä, viittomat (suomen- ja ruotsinkieliset) kannattaa myös muistaa! Luettava teksti on hyvä myös.

1. keskustelija: On muistettava kohtuullisuus: mitä voi vaatia esimerkiksi yksityisiltä ja pienyrityksiltä. Muuten olen sitä mieltä, että Rihkamatori olisi kytkettävä selkeämmin Vanhaan Porvooseen, sen pitäisi yhdistää Vanha Porvoo uuteen kaupalliseen keskustaan ja alueen tulisi olla helpommin kuljettava osa kaupunkia. Siihen voisi vaikka perustaa näyttelyn Vanhasta Porvoosta (malli muista Euroopan historiallisista kaupungeista) - vaikka sitten osana teemaviikkoa, jos ei pysyvästi.

Fasilitaattori: Kiitos **erittäin** hyvästä keskustelusta! Saimme myös hyviä uusia ideoita.

[keskustelu loppuu]